

Česká zemědělská univerzita v Praze
Institut vzdělávání a poradenství
Katedra profesního a personálního rozvoje

**Česká zemědělská
univerzita v Praze**

**Komparace systému odborného vzdělávání v České
republice a zahraničí.**

Bakalářská práce

Autor: Jan Procházka

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Votava, Ph.D.

2022

Zadávací list

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma:

Komparace systému odborného vzdělávání v České republice a zahraničí.

vypracoval samostatně a citoval jsem všechny informační zdroje, které jsem v práci použil a které jsem rovněž uvedl na konci práce v seznamu použitých informačních zdrojů.

Jsem si vědom, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení § 35 odst. 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla.

Jsem si vědom, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím s jejím zveřejněním podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to i bez ohledu na výsledek její obhajoby.

Svým podpisem rovněž prohlašuji, že elektronická verze práce je totožná s verzí tištěnou a že s údaji uvedenými v práci bylo nakládáno v souvislosti s GDPR.

V Praze..... dne 17. 3. 2022.....

.....
(podpis autora práce)

PODĚKOVÁNÍ

Za odborné rady, konzultace, metodickou pomoc a podporu během zpracování mé bakalářské práce děkuji Mgr. Jiřímu Votavovi, Ph.D.

Abstrakt

Cílem této bakalářské práce s názvem „Komparace systému odborného vzdělávání v České republice a zahraničí“ byl náhled do problematiky středního školství obou zemí. Jde o srovnání systémů České a Slovenské republiky, které v předešlé době kooperovaly ve společné federaci. Postupem let se oba systémy navzájem odlišily a tyto diference se stávají rozhodujícím faktorem posouzení výhod a nevýhod jednotlivých konceptů odborného vzdělávání v obou státech.

Důležitým hlediskem se ukázal zcela odlišný kompetenční aparát v systému vzdělávání obou zemí. Slovensko vykazuje podstatně obsáhlejší výčet kompetencí, což upřesňuje danou problematiku v případě konkrétních bodů, ale znesnadňuje orientaci v celém systému vzdělávání.

Specifickou oblastí se na Slovensku ukázal tzv. duální systém, který značí formu spolupráce mezi státem a ekonomickou sférou na národní úrovni, rovněž mezi školami a ekonomickou sférou na regionální (krajské) úrovni.

Závěr práce předkládá argumenty k výhodám a nevýhodám jednotlivých systémů, kdy se ukázalo, že slovenský koncept je obsáhlejší a složitější, ale zároveň nabízí větší množství alternativ k řešení problematiky odborného vzdělávání než v České republice. To je patrně příčinou vyššího počtu studentů a učňů v jednotlivých oborech, které jsou předmětem pedagogické činnosti autora této bakalářské práce.

Klíčová slova

- komparace
- systém
- vzdělávání
- odbornost

Abstract

The aim of this bachelor's thesis entitled "Comparison of the system of vocational education in the Czech Republic and abroad" was an insight into the issues of secondary education in both countries. This is a comparison of the systems of the Czech and Slovak Republics, which previously cooperated in a common federation. Over the years, the two systems have differed from each other and these differences become a decisive factor in assessing the advantages and disadvantages of individual concepts of vocational education in both countries.

An important aspect turned out to be the completely different competence apparatus in the education system of both countries. Slovakia has a much more extensive list of competencies, which clarifies the issue in the case of specific points, but makes it difficult to navigate the entire education system.

A specific area in Slovakia turned out to be the so-called dual system, which indicates a form of cooperation between the state and the economic sphere at the national level, as well as between schools and the economic sphere at the regional (county) level.

The conclusion of the thesis presents arguments for the advantages and disadvantages of individual systems, when it turned out that the Slovak concept is more comprehensive and complex, but also offers a greater number of alternatives to address the issue of vocational education than in the Czech Republic. This is probably the reason for the higher number of students and apprentices in individual fields, which are the subject of pedagogical activities of the author of this bachelor's thesis.

Keywords

- comparison
- system
- education
- expertise

OBSAH

ÚVOD	10
TEORETICKÁ VÝCHODISKA	
1 Cíl a metodika	12
2 Demografické údaje	13
3 Odborné školství	14
3.1 Odborné školství v České republice	14
3.2 Odborné školství na Slovensku	15
4 Odborné vzdělávání	17
4.1 Odborné vzdělávání v České republice	17
4.2 Odborné vzdělávání na Slovensku	18
4.3 Vzdělávací systém	19
4.3.1 Duální systém	21
4.4 Vzdělávací instituce v České republice	21
4.5 Vzdělávací instituce na Slovensku	23
4.6 Společenský status učňovského vzdělávání	24
5 Soustavy oborů a kvalifikací	27
5.1 Národní soustava kvalifikací NSK	27
5.2 Soustava oborů KKO V	28
5.3 Evropský rámec kvalifikací EQF	28
6 Rámcový vzdělávací program	31
6.1 Rámcové vzdělávací programy v České republice	31
6.2 Rámcové učební plány na Slovensku	31
6.3 RVP zejména stanoví	32
6.4 Kurikulum	33

7	Školní vzdělávací program	36
7.1	Školní vzdělávací program v České republice	36
7.2	Školní vzdělávací program na Slovensku	37
8	Srovnání Teoretické části.....	39
PRAKTICKÁ ČÁST		
9	Srovnání oboru zedník	42
9.1	Identifikační údaje vzdělávacího programu	42
9.2	Profil absolventa a uplatnění v praxi.....	43
9.3	Podmínky pro přijetí ke studiu	43
9.4	Dny otevřených dveří	44
9.5	Učební plán	45
9.6	Kompetence.....	45
9.7	Reprezentace školy a exkurze	46
9.8	Ukončení vzdělávání a závěrečná zkouška	47
10	Vlastní doporučení	49
ZÁVĚR.....		50
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ		51
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ		56

ÚVOD

Téma bakalářské práce „Komparace systému odborného vzdělávání v České republice a zahraničí“ jsem si vybral z toho důvodu, že během mé praxe pedagoga, jsem se v oblasti odborného vzdělávání setkal s postupným úbytkem absolventů v řadě oborů. Dopadem trendu snižujícího se zájmu o „učební obory“ je nedostatek kvalifikovaných odborníků na trhu práce. Vznikla potřeba porovnání českého odborného školství s jinými státy Evropské unie (v tomto případě zvoleného Slovenska) pro komplexnější pochopení obecných zásad a trendů v oblasti odborného vzdělávání. Práce si klade za cíl, jakými nástroji je možné zvýšit motivaci u mladých studentů v oblasti odborného vzdělávání, tj. zejména učebních oborů, kde došlo během posledních let k úbytku počtu absolventů. Při zkoumání stavu odborného vzdělávání práce je nutné zohlednit společenské a sociálněekonomické posuny v České republice a Slovenské republice v začlenění do Evropské unie.

Práce je rozdělena do dvou hlavních částí – teoretické a praktické. Část teoretická se zabývá zejména obecným členěním celého systému školství, jehož strukturu jsou střední školy, učňovské obory, střediska praktického vzdělávání, integrované střední školy, vyšší odborné školy či rekvalifikační kurzy. Vzdělávání v oboru je ukončeno buď výučním listem, nebo maturitní zkouškou. Hlavní osou této části práce bude srovnání obou systémů a stručná sumarizace výhod a nevýhod v České a Slovenské republice.

Základní členění praktické části je analogické s částí teoretickou, tj. komparace českého a slovenského systému odborného vzdělávání. Na rozdíl od obecných informací, které jsou charakteristické pro teoretickou část, se praktická část zabývá konkrétními příklady z každodenní praxe v rámci odborného vzdělávání. Důležitým faktorem se stává tzv. oblast kompetencí, která zásadně ovlivňuje a spoluvytváří celkový prostor pro vytváření možností uplatnění absolventů vycházejících ze středního odborného vzdělávání na trhu práce. Klíčové kompetence je nutné chápat jako kombinaci znalostí, dovedností, postojů, hodnotové orientace a dalších charakteristik osobnosti, které jsou ve výsledku nezbytné k seberealizaci každého studenta v oblasti odborného vzdělávání.

V bakalářské práci je čerpáno zejména z osvědčených autorů daného tématu, a to především z odborných publikací Jana Průchy a Jarmily Skalkové. Řadu dokumentů poskytly oficiální portály státních institucí zaměřených na odborné vzdělávání středních a vyšších škol České a Slovenské republiky.

V závěru jsou ve stručnosti základní výhody a nevýhody Českého odborného vzdělávání a Slovenského odborného vzdělávání. Prostor této bakalářské práce je značně omezený a z toho důvodu jsou rozvedeny pouze hlavní systémové klady a zápory vycházejících z šetření komparační metodou.

TEORETICKÁ VÝCHODISKA

1 Cíl a metodika

Cílem bakalářské práce je na základě srovnání vybraného segmentu českého a zahraničního odborného školství najít možné inspirace pro zlepšení fungování domácích odborných škol. Dílčím výstupem bude popis situace odborného vzdělávání v České republice a ve vybrané evropské zemi, nalezení podobností a rozdílů, hodnocení výhod a nevýhod a určení možných inspirací pro výuku v domácích středních odborných školách.

Metodika práce bude formou srovnávací analýzy na základě informací ze seznamu literatury a odborných zdrojů uvedených v závěru práce. K vyhodnocení vybraných statistických údajů v této studii budou použita i odborná data z průzkumu veřejného mínění, a to z webových stránek středních škol v České republice a na Slovensku. Tyto údaje umožní dosáhnout konkrétních závěrů (syntézy) v rozdílech mezi českým a slovenským odborným školstvím.

Metodika práce je upravena proti zadávacímu listu, dle doporučení vedoucím práce: Mgr. Jiří Votava, Ph.D.

2 Demografické údaje

Česká republika v roce 2021

Počet obyvatel: 10 701 777. Rozloha 78 870 km². Počet krajů: 14.

Zřizovatelé škol: MŠMT, kraj, obec nebo svazek obcí, církev, soukromá osoba, jiný orgán státní správy.

Slovensko v roce 2021

Počet obyvatel: 5 441 899. Rozloha: 49 036 km², Počet krajů: 8.

Zřizovatelé škol: Stát, soukromá osoba, církev, jiný orgán státní správy.

3 Odborné školství

„Souhrnné označení různých druhů škol zajišťujících odborné vzdělávání. Odborné školství představuje velmi diverzifikovaný systém, v ČR jej naplňují tyto školy: Střední odborné školy; střední odborná učiliště; odborná učiliště; učiliště; střediska praktického vyučování; integrované střední školy; vyšší odborné školy“ (Průcha, 2009, s. 178).

3.1 Odborné školství v České republice

Jůva (2001, s. 105) uvádí: „V kulturní společnosti se škola pojímá jako přechod z rodiny do společnosti, jako její významná součást, zabezpečující plnění jedné ze základních funkcí společnosti, funkci výchovnou a vzdělávací“.

Po roce 1989 přišla řada změn ve středním odborném vzdělávání. Poměrně brzy byly přijaty nové školské zákony a novelizace zákonů s řadou úprav. Průběh této transformace byl dán novou legislativou. Šlo o zákon č. 564/1990 Sb., a zákon č. 29/1984 Sb. Tyto úpravy odborného vzdělávání dospěly až do dnešního školského zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Ze systému před rokem 1989 zůstaly zachovány některé druhy středních odborných škol (SOŠ) a středních odborných učilišť (SOU), (Průcha, 2019, s. 41).

Střední odborná učiliště se v první řadě zaměřovala na výuku, která zajišťovala přípravu na profesní dráhu studentů. Tyto obory trvaly zpravidla tři roky a byly zakončené komisní zkouškou a s následným výučním listem. V menší míře se zachovaly i učiliště s dvouletými učebními obory. Rovněž bylo možné pokračovat i ve čtyřletých oborech zakončených maturitní zkouškou. Kurikulum zahrnovalo zhruba 28% výuky všeobecných předmětů, zbývající výuka byla kombinací odborných předmětů a specializované praxe. Počet těchto škol, které umožňovaly nabytí odborné kvalifikace, byl přibližně 320.

Střední odborné školy nabízely tradiční čtyřleté obory zakončené maturitní zkouškou s možností následného studia na vysokých školách. V těchto školách se také daly studovat dvou a tříleté obory bez maturitní zkoušky. Počet středních čtyřletých oborů

s maturitní zkouškou se pohyboval okolo 230 škol. Kurikulum bylo rozděleno v poměru 40–45 % všeobecnému vzdělávání, zbylá část odborného vzdělávání byla upravována dle zvoleného oboru. Praktický výcvik a teoretické předměty probíhaly v laboratořích a ve vyšších ročnících i na stážích v podnicích.

Dalšími institucemi odborného vzdělávání byla lycea; integrované střední školy, či vyšší odborné školy. Některé fungují dodnes a jejich rozšíření je odlišné podle krajů či podle různosti oborů vzdělávání. Lyceum obsahově stojí mezi střední odbornou školou a gymnáziem. Studium trvá čtyři roky a je zakončeno maturitní zkouškou. I přes praktickou výuku, která je součástí studií, neobsahuje výuční list a odbornou kvalifikaci. Je ovšem možné dále pokračovat ve studiu na vysoké škole.

3.2 Odborné školství na Slovensku

Čepelová (2020, s. 23) uvádí: „Školský systém v každé zemi je výsledkem dlouhodobého vývoje. V Slovenské republice jej tvoří tři základní stupně škol: primární, sekundární a terciární. Strukturu výchovně vzdělávací soustavy určují zákony a podrobnosti fungování jejích jednotlivých součástí a upravují vyhlášky Ministerstva školství Slovenské republiky“.

61/2015 Z. z. (2022) v zákoně je definováno: Střední odborné učiliště zajišťuje teoretické a praktické vyučování. Může také zajišťovat teoretickou a praktickou výchovu mimo vyučování. Pro žáky se změněnou pracovní schopností zajišťuje, studijní obory ministerstvo školství po dohodě s ministerstvem zdravotnictví ty pak stanovuje vyhláška.

Středisko praktického vyučování zajišťuje praktické vyučování a výchovu studentům, kterým střední odborné učiliště umožňuje pouze teoretické vyučování. Tato střediska odpovídají za výuku podle stanovených učebních plánů a učebních osnov, přitom musí spolupracovat se střediskem praktického vyučování, které zajišťuje teoretické vyučování.

Pracoviště praktického vyučování zajišťuje praktické vyučování studentům, kde střední odborné učiliště poskytuje těmto studentům pouze teoretické vyučování a výchovu. Ministerstvo školství zřizuje tyto pracoviště praktického vyučování ve spolupráci s občanem, pro kterého se studenti připravují. Občan odpovídá za výuku

podle stanovených učebních plánů a osnov. Musí přitom spolupracovat se středním odborným učilištěm, které žákům zajišťuje teoretické vyučování a výchovu.

Orgány a organizace odpovídají za přípravu mládeže k povolání na středních odborných učilištích. Přípravuje příznivé podmínky pro rozvíjení schopností na jejich uplatnění v praxi, pomáhají a plánují přípravu na povolání. Tyto orgány rozhodují o slučování i o rozdělování jednotlivých typů vzdělávání a přípravy na středním odborném učilišti. Přebírají přitom práva a povinnosti k žákům. Podléhají specifickým předpisům. Ministerstvo školství vyhláškou stanovuje: vymezení úkolů u orgánů a organizací při přípravě a řízení mládeže. Orgán státní správy ve školství může rozhodovat o tom, zda na středním odborném učilišti nebo ve středisku praktického vyučování se budou připravovat žáci i pro jiné organizace.

Gymnázium je všeobecně vzdělávací škola, jejímž hlavním účelem je příprava ke studiu na vysokých školách. Dále zastupuje funkci kulturní, správní a její význam přesahuje i do dalších oblastí. Studium v gymnáziu trvá od čtyř do osmi let. U osmiletých gymnázií může být první až čtvrtý ročník zahájen už na základní škole.

Střední odborná škola je zaměřena především k výkonu odborných činností, a sice technickohospodářských, ekonomických, zdravotnických, sociálně právních, pedagogických a dalších. Přípravuje ke studiu na vysokých školách. Délka vzdělávání je obvykle čtyři roky.

Konzervatoř je specifický druh střední odborné školy a vzdělávání, její se zaměřením na zpěv, tanec, či dramatické umění. Rovněž umožňuje přípravu na studium na vysokých školách. Má zpravidla šest ročníků a ukončuje se absolutoriem.

Učiliště je určeno žákům, kteří nedokončili základní povinnou (devět let studia) školní docházku, nebo ji dokončili bez výrazných studijních výsledků. Ukončení učebního oboru je certifikováno úspěšným složením závěrečné zkoušky (29/1984 Zb., 2022).

4 Odborné vzdělávání

„Označuje jakékoliv profesní vzdělávání pracovníků v průběhu jejich života. V současné době probíhá v ČR reforma odborného vzdělávání, která se týká zejm. oblasti kurikula a kompetencí“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 179).

4.1 Odborné vzdělávání v České republice

Adamec (2021, s. 31) popisuje „Odborné vzdělávání je součástí vzdělávacího systému a představuje významnou součást sekundárního vzdělávání, zejména vyššího sekundárního vzdělávání, které je v podmínkách České republiky představováno středoškolským stupněm. Druhou oblastí středoškolského stupně vzdělávání je všeobecně vzdělávací zaměření. Společně představují přirozenou a v současné době využívanou možnost rozvoje znalostí, dovedností a postojů v počátečním vzdělávání“.

Odborné vzdělávání je systematický soubor kroků, jejichž účelem je příprava dospívajících studentů k řešení konkrétních pracovních úkonů. Ty jsou pro ně nepostradatelné při výkonu profesní činnosti, kterou si zvolili v návaznosti na studijní obor, který sami absolvovali. Dalším úkolem odborného vzdělávání je obecný rámec obvyklé resocializace v souladu s postupným formováním každého dospívajícího jednotlivce do světa dospělých. Odborné vzdělávání dělíme do různých segmentů podle specifika odborného zaměření. Součástí tohoto procesu je i nalezení uplatnění v kontextu dalšího možného vzdělávání či v běžném životě. V České republice je zahajováno odborné vzdělávání na úrovni ISCED 3, což je ohodnoceno jako vyšší sekundární vzdělávání. Obvykle začíná po absolvování povinné základní školní docházky.

„Vzdělávací soustavu tvoří kromě škol taktéž školská zařízení. Zatímco školy uskutečňují vzdělávání podle vzdělávacích programů, školské zařízení poskytuje školské služby, kterými se rozumí služby a vzdělávání, které doplňují nebo podporují vzdělávání ve školách nebo s nimi přímo souvisejí, nebo zajišťuje ústavní a ochrannou výchovnou anebo preventivně výchovnou péči“ (Horecký, Halíř, Smejkal a kol., 2016, s. 28).

Návrh nových opatření (2022). Opatření na podporu odborného vzdělávání:

- Motivovat žáky základních škol k výběru oborů středního vzdělání.
- Úpravami vzdělávacích programů a procesu ukončování vzdělávání.
- Úpravou systému financování regionálního školství vytvořit podmínky pro střední vzdělávání.
- Zlepšovat podmínky pro spolupráci škol, zřizovatelů škol, zaměstnavatelů a dalších subjektů.
- Vytvořením systému přípravy a získáváním odborné kvalifikace pedagogických pracovníků.

Tabulka 1: Střední odborné vzdělávání Česká republika 2020–2021

	školy	třídy	žáci	z toho dívky	nově přijatí do 1. ročníku	absolventi za minulý školní rok
celkem	1 280	19 569	432 906	214 514	118 293	84 462
z toho denní forma vzdělávání	1 269	18 595	417 302	205 321	112 295	80 349
v tom:						
střední vzdělávání	140	362	2 720	1 267	966	693
střední vzdělávání s výučním listem	510	4 642	90 641	31 472	32 739	23 240
z toho zkrácené	54	79	2 188	300	1 813	1 155
střední vzdělávání s maturitní zkouškou	1 071	13 138	326 007	175 839	77 440	57 730
z toho:						
víceleté	306	3 102	82 458	44 314	11 449	9 590
čtyřleté	287	10 018	240 605	128 752	64 400	46 694
zkrácené	40	18	2 944	2 773	1 591	1 446
nástavbové studium	273	453	13 538	5 936	7 148	2 799

Zdroj: Statistická ročenka, 2022

4.2 Odborné vzdělávání na Slovensku

V oblasti odborného vzdělávání a přípravy vymezují obsah vzdělávání státní vzdělávací programy, jež jsou garantovány státem. Ministerstvo, školství, vědy, výzkumu a sportu připravuje závazné vzdělávací programy pro jednotlivé skupiny

oborů, což jsou závazné kurikulární dokumenty pro tvorbu učebních textů, pracovních sešitů, pro hodnocení a kontrolu výsledku vzdělávání (Odborné vzdelávanie, 2022).

Středoškolské všeobecné vzdělávání probíhá na gymnáziích, středních odborných školách, konzervatořích, uměleckých či sportovních školách. Na středních odborných školách se uskutečňuje odborné vzdělávání, které žáky připravují především k výkonu odborných činností a kompetencí. Umělecké vzdělání poskytuje konzervatoř a také školy výtvarné a designu (Výchova a vzdelávanie, 2022).

Navazující formou odborného vzdělávání je nadstavbové studium, pomaturitní studium a zkrácené studium. Nadstavbové studium se organizuje v oborech vzdělávání středních odborných škol a ukončuje se maturitní zkouškou. Pomaturitní studium se realizuje v zájmu zvyšování a prohlubování kvalifikace pro výkon povolání. Kratší studium se organizuje za účelem rozšíření a prohloubení kvalifikace pro výkon povolání nebo skupiny povolání v případě uchazečů, kteří v předchozím vzdělávání získali nejméně střední odborné vzdělání (Čepelová, 2020, s. 29-30).

Tabulka 2: Střední odborné vzdělávání Slovensko 2020–2021

	školy	třídy	žáci	z toho dívky	nově přijatí do 1. ročníku	absolventi za minulý školní rok
střední vzdělání	1093	16 890	132 133	62 555	35 957	30 555
střední vzdělávání s výučním listem	437	5 748	121 470	55 274	35 435	x
Nástavbové studium	187	574	10 374	6 969	5 368	x
střední vzdělávání s maturitní zkouškou	232	2 995	70 675	40346	23 614	x

Zdroj: Štatistická, ročenka, 2022

4.3 Vzdělávací systém

Adamec (2021, s. 33) vysvětluje: Součástí vzdělávacích systémů na úrovni středních škol se v některých zemích zejména formální vzdělávání realizuje v odborném a všeobecném společně. Na vzdělávací cestě žáků po absolvování základního vzdělání

je vstoupení do středoškolského stupně vzdělání přirozeným krokem a téměř všichni zde zcela automaticky pokračují.

Průcha (2017, s. 9) uvádí: Každá země má svůj vlastní vzdělávací systém, který se přiklání ke svým tradičním postupům vzdělávání, také však zohledňuje ekonomické, geografické a národně hospodářské zaměření. Kombinace těchto faktorů určuje směr a vývoj vzdělávacích systémů jejich přeměny a komparace s ostatními vzdělávacími systémy okolních zemí, tak zemí z celého světa. Pravidelně se konají konference na téma vzdělávání, kde každá země ukazuje na výhody a nevýhody svých vzdělávacích systémů. Hlavním kolektorem dat a vydavatelem publikací je zejména OECD, OSN, UNESCO a Světová banka. Vzájemným porovnáváním krystalizují nejmodernější postřehy z edukačních politik. Je zapotřebí přihlídnout ke všem faktorům, a ne každá změna vzdělávání musí nutně fungovat ve všech systémech. Probíhají kontroly a porovnávání dosažených výsledků v určitých časových intervalech a ty se poté opět transformují do edukačních systémů.

Kategorie J je dvouleté vzdělávání. Zde se nezískává výuční list ale vysvědčení o závěrečné zkoušce. Určeno pro méně náročné profese např. v oblasti služeb.

Kategorie C je určeno pro žáky s těžšími a kombinovanými formami zdravotního postižení. Studium je jedno, až dvou leté je neprofesní bez získání výučního listu jen s vysvědčením. Zaměřeném na osvojení základních pracovních dovedností.

Kategorie L/O toto vzdělávání je zaměřeno jak na řemeslnou přípravu, tak i na maturitní zkoušku. Je to čtyř letý obor, kde se po třech letech skládá výuční list. Tyto obory jsou zaměřené jak na řemeslnou přípravu, tak i na nižší řídicí pozice.

Kategorie M je klasické vzdělávání zakončené maturitní zkouškou, jak na středních odborných školách zaměřených na určité profese, tak i na lyceích zaměřených na všeobecné vzdělání společně s odborným. Tato kategorie je nejvíce zastoupena v České republice.

Kategorie K, konzervatoře kombinující všeobecné a umělecké vzdělávání. Délka studia je čtyři, šest a osm let.

Kategorie P je určena pro vyšší ročníky konzervatoře (Průcha, 2019, s. 17-18).

4.3.1 Duální systém

Madzinová a kol. (Čepelová, 2020, s. 274) uvádí: „Duální vzdělávání je systémem odborného vzdělávání a přípravy k výkonu povolání, který je založen na úzkém propojení všeobecného a odborného teoretického vzdělávání ve střední odborné škole s praktickou přípravou v konkrétním podniku“.

V roce 2015 byl na Slovensku schválen zákon o odborném vzdělávání a přípravě což mimo jiné přináší možnost duálního vzdělávání. Hlavním úkolem tohoto typu vzdělávání je spolupráce mezi státem a ekonomickou sférou na národní úrovni, také mezi školami a ekonomickou sférou na regionální a lokální úrovni. Duální systém vzdělávání je regulován prostřednictvím vzdělávacích programů. Státní vzdělávací programy představují koncept, v němž školy připravují vlastní obsah vzdělávání společně s podniky a firmami. Konkrétní forma spolupráce je zanesena ve školních vzdělávacích programech. Podíl praktické výuky v podniku musí činit minimálně 60 procent.

Státní institutu odborného vzdělávání zajišťuje spolupráci zástupců škol a podniků. Vše je podřízeno ministerstvu školství. Vývoj vzdělávacích programů spoluvytváří Slovenská obchodní a průmyslová komora, zástupci škol, zástupci podniků, oborová sdružení a komory. Státní institutu odborného vzdělávání koordinuje spolupráci a právní přezkoumání vytvořených vzdělávacích programů a ty jsou následně schváleny ministerstvem školství (Pro vzdělávání, 2021).

Čepelová (2020, s. 333) uvádí a vysvětluje: V systému duálního vzdělávání nese odpovědnost za praktické vyučování a jeho organizaci výlučně zaměstnavatel. Zaměstnavatel také odpovídá za kvalitu praktického vyučování žáka a obsahovou náplň. Současně hradí náklady potřebné k vyučování, spojené s financováním praktického vyučování žáka nebo skupiny žáků.

4.4 Vzdělávací instituce v České republice

„Instituce tvořící vzdělávací systém. Hlavní funkcí a obsahem jejich činnosti je poskytovat vzdělávání (vzdělání/vzdělávání) určitým skupinám populace. Vzdělávací instituce zřizuje stát, církev, soukromé právní osoby, nadace, podniky, místní

komunity aj. = škola, školství, školská zařízení, zařízení ústavní a ochranné výchovy“ (Průcha, Walterová, Mareš 2009, s. 363).

Vyšší sekundární vzdělávání v České republice probíhá především na středních školách. Dělí se na dvě základní skupiny. Střední školy a konzervatoře. Střední školy se dále dělí na tři základní typy, a to dle školského zákona. Na gymnázia, střední odborné školy a střední odborné učiliště. Na terciální studium je potřeba dosáhnout vzdělání s maturitní zkouškou, výuční list neopravňuje k pokračování v tomto studiu. Je možné si doplnit studium dvouletým nástavbovým, tříletým večerním a dálkovým studiem zakončeným maturitní zkouškou.

Poskytování každého z těchto tří stupňů středního vzdělávání, není vázáno na typ střední školy. Střední vzdělání, střední vzdělání s výučním listem a střední vzdělání s maturitní zkouškou, může každá střední škola poskytovat v různých stupních, oborech a různých formách vzdělávání. Musí však splnit předpoklady pro výuku, ty jsou zapsány ve školském rejstříku. Vyhláška o středním vzdělávání a vzdělávání v konzervatořích uvádí další typy středních škol. Průmyslová, pedagogická, praktická škola, odborné učiliště. Korespondence názvu a oborů, jaké střední škola vyučuje, nemusí být zcela totožná, ale zároveň by název škol neměl být v úplném rozporu s oborovým zaměřením. Gymnázia, která nabízejí vzdělávání ve víceletých oborech, se člení na stupeň nižší a vyšší. Nižší stupeň osmiletý a šestiletý odpovídá programům čtyřletým a dvouletým s pokračujícím základním vzděláváním. Vyšší stupeň odpovídá čtyřletým gymnáziím (Česká-republika, 2022).

Střední školy poskytují především vyšší sekundární vzdělávání (ISCED 3), které může být všeobecné nebo odborné. Obecně platí nicméně to, že odborné obory převažují. Vzdělávání na středních odborných školách se zahajuje po ukončení povinné školní docházky, a to v patnácti letech. Programy jsou dvou až čtyřleté. Prakticky celá populace od 15 až 18 let prochází středním vzdělávacím systémem v řadě nabízených oborů (Česká-republika, 2022).

Školský zákon definuje konzervatoř jako samostatný druh škol. Řada podmínek vzdělávání v konzervatoři je obdobná jako u středních škol. Poskytují umělecké vzdělávání ve dvou typech programů. Šestiletý program se zaměřuje na hudbu, zpěv a hudebně dramatické umění. U žáků se speciálními vzdělávacími potřebami se délka

vzdělávacího oboru prodlužuje o jeden rok na celkových sedm let. Osmiletým programem disponuje tanec. Studium se dosahuje odborného vzdělání v konzervatoři, nebo středního vzdělání s maturitní zkouškou. Po úspěšném ukončení čtyř, šesti a osmiletých denních formách vzdělávání může student konat maturitní zkoušku, tím získá střední vzdělání s maturitní zkouškou (Česká-republika, 2022).

4.5 Vzdělávací instituce na Slovensku

Vzdělávání na středních školách, poskytují žákům střední odborné, úplné střední a úplné střední odborné vzdělání. Přípravují je na výkon činností a povolání v národní správě, umění, hospodářství a v dalších oblastech života a na trhu práce. Také je připravují ke studiu na vysokých školách. Střední školy dále usilují o všestranný rozvoj mladých lidí, nejen o koncepci pouhého studia. Rozvoj osobnosti, národního souznění, humanity a demokracie, formují mravní a intelektuální kodex. Přípravují je na odbornou činnost, estetiku, zdravotní, tělesnou, sportovní a ekologickou výchovu. Člení se na střední odborné učiliště, gymnázia a střední odborné školy.

Vzdělávání se uskutečňuje ve sdružených středních školách, které vznikly sloučením středních odborných učilišť a středních odborných škol. Sloučení proběhlo u škol, které měly podobný nebo stejný obsah odborného vzdělávání. Cílem těchto sloučení bylo zkvalitňování vzdělávacího procesu.

Střední odborné vzdělání zahrnuje všeobecné vzdělání a odbornou přípravu. Je ukončena závěrečnou zkouškou studijních nebo učebních oborů, úplné střední vzdělání a úplné střední odborné vzdělání je zakončeno úspěšným provedením maturitní zkoušky na gymnáziu a střední odborné škole nebo na středním odborném učilišti.

Studium na středním odborném učilišti. Přípravuje absolventy k výkonu odborných činností a dělnických povolání odpovídajícím příslušnému učebnímu oboru. Studium je zakončeno závěrečnou zkouškou. Dále připravuje ve studijních oborech k výkonu náročných dělnických povolání a technickohospodářských činností provozního charakteru, které jsou zakončeny maturitní zkouškou (29/1984 Zb., 2022).

4.6 Společenský status učňovského vzdělávání

„V České republice (ČR) se často vedou debaty o významu učňovského vzdělávání. S tím jsou spojené otázky ohledně toho, jaká část žáků má do tohoto segmentu vzdělávání směřovat a jaká je kvalita a relevance učňovského vzdělávání. Výběr samotných žáků a proměna názorů na typy středního vzdělávání (SV) v čase jsou ale méně zkoumané. Přitom daný sektor ovlivňuje nejen to, kolik míst se nabízí, ale také to, jací žáci se do něj hlásí a jak se jejich názory a zájem mění v čase“ (Korbel, Mních, 2021, s. 5).

V České republice je učňovské školství vnímáno v negativním duchu jako méně prestižní forma vzdělání, s následným přesahem do celkového postavení ve společnosti, což je zcela zavádějící. Tento problém se začal objevovat v druhé polovině minulého století, pravděpodobně jako důsledek deformace komunistickým systémem, který dělnické profesi masově přisoudil spíše pejorativní konotace. Tuto tendenci se nezdařilo stále změnit, což prohlubuje neustálou absenci schopných řemeslných pracovníků. Kromě výše uvedeného se jedná zejména o systémový problém, jehož příčiny můžeme vidět v několika faktorech.

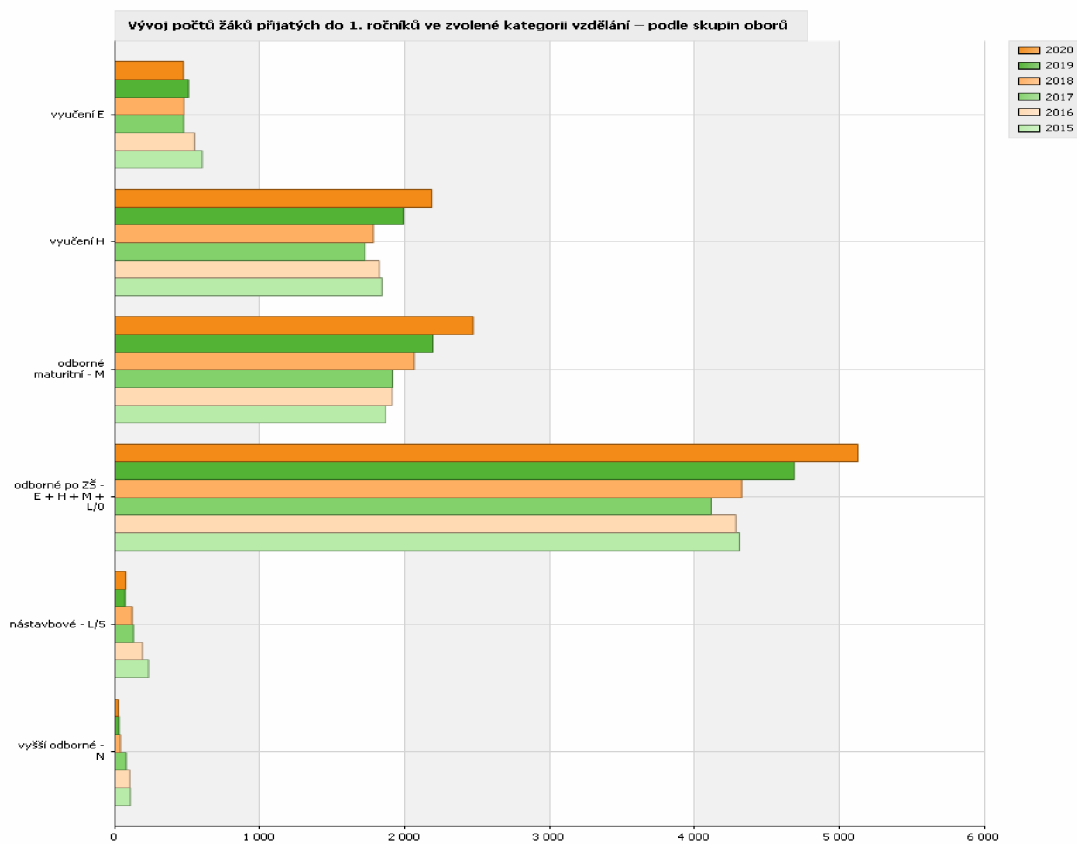
- Nastavení středního školství v ČR a vzdělávací nabídka. Vzdělávací nabídka je ovlivňována krajskými samosprávami, které jsou zřizovateli středních škol.
- Během posledních dvaceti let neproběhly žádné reformy, které by výrazně změnilly nastavení středního vzdělávání v ČR.
- Malá nebo nízká podpora učňovského vzdělávání ze strany státu a krajů. Přichází spíše podpora středního vzdělávání s maturitní zkouškou.
- Delší doba studia potřebná k dokončení nástavbového studia. Nelze studovat vysokou školu bez maturitního vzdělání.
- Vymezení legislativního znění na trhu práce. Na určité pozice je potřeba mít dosažené vyšší vzdělání. Tím je na trhu práce zapříčiněna menší nabídka pozic pro učební obory.
- Očekávání žáků, jak se uplatní po absolvování studia a jakou budou mít vyšší příjmů. U oborů s všeobecným vzděláním je úroveň nezaměstnanosti menší.

Tyto a další ukazatele ukazují problémy učňovského školství. Odliv studentů z tohoto sektoru vzdělávání je patrný. Zřizování nových gymnázií a středních škol s ukončenou maturitní zkouškou má za důsledek větší kapacitu na příjem nových studentů. Z toho plyne vyšší zájem studentů o tyto školy a nižší zájem studentů o učňovské obory. Problémem je nedostatek obecné formy vzdělání studentů v učňovských oborech, což způsobuje úbytek kvalitních kantorů, odliv nadaných studentů a celkový úpadek společenského statusu učňovského vzdělávání.

Boj o žáky v učňovských oborech nastává i na půdě samotných škol. Jsou zde zastoupeny obory s větší a menší prestiží. K této otázce se zdá být problematický i celkový postoj vzdělávací soustavy. Bohužel došlo k tomu, že se v České republice zásadně upozadil rozvoj učňovského školství a některé obory ztratily svou dřívější prestiž (ukázkovým a poměrně hodně medializovaným případem byl obor sklářství). U těchto oborů došlo ke kvalitativnímu deficitu učitelského sboru a tím byl zapříčiněn pokles úrovně odborného vzdělávání. Dokonce došlo k tomu, že některé obory zanikly, nebo balancují na hraně existenční udržitelnosti.

„Do učňovského vzdělávání směřovali často žáci s nedostatečnou úrovní gramotností, v letech 2003 až 2018 jich bylo v průměru přes 40 %, a zároveň si tento typu vzdělávání nevybírali žáci, kteří měli vysoké gramotnosti a měli by šanci se dostat například na gymnázium“ (Korbel, Münich, 2021, s. 19).

Graf 1: Vývoj počtu žáků přijatých do 1. ročníku vzdělání

Zdroj: Oborová struktura, 2022

5 Soustavy oborů a kvalifikací

5.1 Národní soustava kvalifikací NSK

Je registr všech profesních kvalifikací potvrzovaných, uznávaných a rozlišovacích na území České republiky. Definiuje požadavky na odborné způsobilosti jednotlivých kvalifikací. Popisuje, co je potřeba umět pro výkon profesí a dílčích pracovních činností. Srovnává naše České národní kvalifikace s kvalifikacemi jiných evropských zemí. Vzniká v souladu se zákonem č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání.

Cílem NSK je vytvořit systémové prostředí, které podporuje, umožňuje a v souladu se zákonem rozlišuje:

- srovnatelnost výsledků učení dosažených různými cestami, uznání skutečných znalostí a dovedností,
- srovnání kvalifikačních úrovní v České republice a v rámci Evropské unie,
- upřesňuje požadavky trhu práce ke vzdělávání,
- informuje o celostátně uznávaných kvalifikacích,
- úplnou profesní kvalifikaci, tj. způsobilost vykonávat určité povolání,
- profesní kvalifikaci, tj. způsobilost vykonávat určitou pracovní činnost.

Úplnou profesní kvalifikaci lze získat, prostřednictvím NSK, tj. získáním profesní kvalifikace a již existujícími způsoby. Školský zákon umožňuje složit závěrečnou zkoušku nebo maturitní zkoušku a tím získat odpovídající vzdělání, jestliže zájemce přinese osvědčení o získaných příslušných profesních kvalifikacích. Kvalifikaci lze získat vykonáním zkoušky před autorizovanou osobou za předpokladu, že si osvojil požadované kompetence. V NSK jsou jednotlivé kvalifikace popsány pomocí standardů, které pomáhají vytvořit zaměstnavatelé prostřednictvím sektorových rad.

- kvalifikační standard je strukturovaný popis požadavků na příslušnou profesní kvalifikaci,
- hodnotící standard je soubor kritérií a postupů pro ověřování požadavků na profesní kvalifikaci.

Příslušnou profesní kvalifikaci získá ten, kdo úspěšně vykoná zkoušku dle hodnotícího standardu dané profesní kvalifikace (Národní soustava, 2022).

5.2 Soustava oborů KKO

V České republice se střední a vyšší odborné vzdělávání uskutečňuje v oborech vzdělání. Každý obor vzdělání má svůj rámcový vzdělávací program a je stanoven soustavou, kterou nařizuje vláda. Systematické třídění v soustavě pro všechny obory určuje jeho daný specifický kód, který ho rozřadí do určitých kategorií. Ty určují stupeň vzdělání získaným absolvováním daného oboru vzdělání. Skupiny oborů se sdružují podle vzdělávacího obsahu souvisejícím s budoucím pracovním uplatněním. Písmeno v kódu vyjadřuje, o jaký druh vzdělání jde. První dvojčíslí v kódech řadí jednotlivé obory do příslušných skupin oborů. Druhé dvojčíslí znamená určitý obor vzdělání. Číslo za lomítkem je pořadové číslo (Soustava oborů, 2022).

- Obor kategorie E, dlaždičské práce 36-51-E/01,
- Obor kategorie H, zedník 36-67-H/01,
- Obor kategorie J, obchodní škola 63-51-J/01,
- Obor kategorie K, gymnázium, 79-41-K/41,
- Obor kategorie M, Stavebnictví, 36-47-M/01,
- Obor kategorie L, fotograf, 34-56-L/01.

5.3 Evropský rámec kvalifikací EQF

Evropský rámec kvalifikací pomáhá jako nástroj pro převádění dosažených kvalifikací mezi různými systémy členských zemí a je strukturován do osmi úrovní podle jednotlivých stupňů a typů kvalifikací. Kvalifikace získané v různých zemích tento rámec srovnává a tím přispívá k vyšší transparentnosti a přenositelnosti kompetencí dosažených různými institucemi. Úroveň kvalifikace stoupá od 1 nejnižší do 8 nejvyšší. Zároveň zahrnuje všechny úrovně a typy kvalifikací. Databáze je rovněž propojena s národními rámci kvalifikací, tím nabízí přehled úrovní a slučuje je v komplexní rámec všech dostupných databází a typů kvalifikací v Evropě. Rámec byl zřízen v roce 2008, jeho hlavním cílem bylo vytvořit transparentnost a vzájemnou

důvěru kvalifikací v Evropě. Státy, které se staly, členy těchto kvalifikačních rámců se zavázaly o jeho další rozvoj a účinnost (Evropský rámeček, 2022).

„Kvalifikací se v kontextu EQF rozumí formální výsledek hodnocení, jež člověk získá po dosažení výsledků učení podle daných standardů. Jedná se tedy o potvrzení (např. diplom, certifikát, osvědčení, vysvědčení apod.), že absolvent úspěšným složením zkoušky prokázal, že má požadované znalosti, dovednosti a kompetence“ (EQF, 2022).

Tabulka 3: Evropský rámec kvalifikací

ÚROVEŇ EQF	DOSAŽENÉ VZDĚLÁNÍ	PŘÍKLADY KVALIFIKACÍ V NSK
<u>8</u>	vysokoškolské – doktorský studijní program	-
<u>7</u>	vysokoškolské – magisterský studijní program	Lektor dalšího vzdělávání, Manažer kvality
<u>6</u>	vysokoškolské – bakalářský studijní program, vyšší odborné vzdělání, vyšší odborné vzdělání v konzervatoři	Manažer projektu, Technik kvality
<u>5</u>	-	Personalista, Průvodce cestovního ruchu
<u>4</u>	střední vzdělání s maturitní zkouškou (všeobecné i odborné)	Horský průvodce, Chirurgický nástrojař
<u>3</u>	střední vzdělání s výučním listem (délka studia 3 roky)	Ovocnář, Montér výtahů
<u>2</u>	základní vzdělání, střední vzdělání (bez výučního listu), střední vzdělání s výučním listem (délka studia 2 roky)	Asfaltér, Dlaždič
<u>1</u>	základy vzdělání (základní škola speciální)	-

Zdroj: EQF, 2022

6 Rámcový vzdělávací program

Rámcové vzdělávací programy byly v České republice zavedeny zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Ukazuje závazný rámec všech oborů vzdělání.

6.1 Rámcové vzdělávací programy v České republice

Votava (2018, s. 37) uvádí: „RVP jsou závazné, školy jsou povinny respektovat jejich obsah a v jeho souladu vytvořit vlastní školní vzdělávací program (dále jen ŠVP), a to nejpozději dva roky od vydání RVP. Oba typy dokumentů musejí být veřejně přístupné pro odbornou i laickou veřejnost, například pro žáky i jejich rodiče“.

„Současná situace je taková, že rámcové vzdělávací programy (RVP) jsou vypracovány pro všechny druhy a obory odborného vzdělávání a jednotlivé školy na jejich základě konstruují své školní vzdělávací programy“ (Průcha, 2019, s. 70).

Rámcové vzdělávací programy charakterizují klíčové kompetence a odborné kompetence. Jejich struktura je stejná pro různé obory. Hlavním úkolem je ukázat jakých cílů mají žáci dosáhnout, vymezují obsahové okruhy, rozdělují je na určité dotace hodin na vzdělávání, ukazují uplatnění absolventa na trhu práce. Další úlohou rámcových vzdělávacích programů je ukázat a vymezit jednotlivé druhy vzdělávání, určují večerní, dálkovou, kombinovanou a distanční formu vzdělávání. Zaměřují se na vzdělávání dospělých, na speciální tvorbu školního vzdělávacího programu pro nadané děti a děti ze zvláštními potřebami. Celkově určují jednotlivým školám a učitelům co mají jednotlivé obory obsahovat, jaké okruhy učiva mají obsahovat a jaké mají mít výstupy ve vzdělání. Školní vzdělávací program si připravuje každá škola sama, ale musí se řídit stanovenými předpisy, které vyplývají z rámcového vzdělávacího programu vydanými MŠMT.

6.2 Rámcové učební plány na Slovensku

„Státní vzdělávací programy vydává a zveřejňuje Ministerstvo školství, vědy, výzkumu a sportu Slovenské republiky. Státní vzdělávací programy pro odborné vzdělávání a přípravu vydává ministerstvo školství po dohodě s institucemi koordinace

odborného vzdělávání a přípravy pro trh práce na celostátní úrovni podle zvláštního předpisu“ (Čepelová, 2020, s. 30).

Obsahují seznam vzdělávacích oblastí a seznam povinných vyučovacích předmětů. Vymezuji nejnižší počet vyučovacích hodin pro vzdělávací oblast, vyučovací předmět, týdenní počet vyučovacích hodin v daném ročníku a hodin, které škola může využít k tvorbě školního vzdělávacího programu. Rámcové učební plány jsou závazné pro vypracování školních vzdělávacích programů pro určitý obor vzdělání. Vzdělávací standardy obsahují soubor požadavků na osvojení si vědomostí, dovedností a schopností, které má student získat, aby mu mohl být přiznán stupeň vzdělání, nebo aby mohl pokračovat ve vzdělávání. Učební plány jsou součástí školních vzdělávacích programů, rozpracovávají rámcové plány do jednotlivých vzdělávacích oblastí. Učebními osnovami jsou vzdělávací standardy jednotlivých vzdělávacích oblastí (Rámcové učebné, 2022).

6.3 RVP zejména stanoví

Rámcové vzdělávací programy zejména stanoví konkrétní cíle, formu, délku a povinný obsah vzdělávání. Jeho organizační uspořádání, profesní profil, podmínky průběhu a formu zakončení studia. Obsahuje zásady pro tvorbu školních vzdělávacích programů. Určuje podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími požadavky. Určuje organizační, personální a materiální podmínky. Stanovuje zásady bezpečnosti a ochrany zdraví.

Odovídají vědním disciplínám, jejich základům a praktickému využití, které má vzdělávání zprostředkovat. Uspořádává vzdělávání s ohledem na věk a rozvoj studenta, člení a organizuje metody psychologických a pedagogických aspektů. Právě podle těchto daných hledisek jsou rámcové vzdělávací programy uspořádány. Ministerstva je zajišťují s pomocí odborníků z praxe a vědy, včetně pedagogiky a psychologie, tvorbou rámcových vzdělávacích programů, které poté vydá MŠMT (RVP, 2022).

6.4 Kurikulum

„Zahrnuje nejen učební plány a učební osnovy, ale také učebnice, různé didaktické a metodické pomůcky pro učitele, didaktické texty pro žáky, standardy vzdělávání i evaluační standardy (texty). Tvorba systému těchto dokumentů sleduje komplexní a mnohaúrovňovou strategii:“ (Skalková, 2007, s. 97).

Odborné vzdělávání ovlivňuje propojení mezi kurikulárními dokumenty a trhem práce hlavně tím, jak jsou vytyčeny kompetence a požadavky odborných škol a jejich absolventů. Situace s kurikulárními dokumenty je však taková, že se většinou opožďují oproti vývoji trhu práce. Trh práce je v tomto ohledu více dynamický, je důležité kurikulární dokumenty průběžně kontrolovat a přizpůsobovat aktuální situaci. To vede až radikálním reformám, změnám a inovacím v odborném vzdělávání.

Hlavní reforma kurikul odborného vzdělávání proběhla v České republice po roce 1989. Obsahy odborného vzdělávání se hlavně soustředily na obory, které zasáhla nová vlna podnikatelských aktivit. Na trhu práce vznikaly nové možnosti a bylo třeba reagovat na nastalou situaci. Byla to například oblast ekonomie, cestovního ruchu a managementu. Školy dostaly pravomoc upravovat učební plány, mohly až do výše 10 procent upravovat čas výuky a až do 30 procent upravovat obsah vyučovacích předmětů, mohly dále zařazovat volitelné a výběrové předměty. Postupně se tento vývoj utlumoval a stabilizoval. Rámcové vzdělávací programy se nově vytvářely po roce 2000 pro každý obor odborného vzdělávání, ty poté nahrazovaly starší programy (29/1984 Sb., 2022).

„Pojmem kurikulum se rozumí většinou celek učebního plánu a sled předmětů, specifické obsahy látky, souhrn zkušeností, které získávají žáci, vyučovací metody, prostředky a pomůcky, které odpovídají daným obsahům, adekvátní příprava učitelů“ (Skalková, 1999, s. 69).

Nový obecnější pojem přináší do pedagogiky termín kurikulum. Vhodně doplňuje a spojuje termíny učební osnovy a učebního plánu, které staví do obecnější roviny. Kurikulum lze chápat v obecnějším pohledu jako obsah vzdělání a procesu jeho osvojování. To znamená veškerou zkušenost žáka, který se vzdělává a který získává

ve školním prostředí vzdělání v procesu vzdělávání. Tyto činnosti, jsou spojeny s jeho hodnocením a osvojováním si studia a vzdělávání (Maňák, Janík, Švec, 2008, s. 14).

„Z hlediska tvorby kurikula je podstatné, kdo se na jeho tvorbě podílí. V případě středoškolského vzdělávání jsou to zástupci státní správy a samosprávy ve školství, experti z odborných pracovišť a institucí (například zástupci Národního ústavu pro vzdělávání) a zástupci sociálních partnerů, tedy budoucích zaměstnavatelů“ (Votava, 2018, s. 34).

Walterová (1994, s. 15) uvádí pojem kurikula jako: Vzdělávací projekt, plán a program: zahrnující stupnici od každého jednotlivého programu nebo předmětu, který je vyučován až po celkový program vzdělávací instituce, to je plán všech školních aktivit.

Obsah studia a jeho průběh: charakteristika vzdělávací cesty zkušeností a obsahu, kterou v době studia žák nabývá.

- „kurikulum je program a život školy,
- kurikulum je plán obsahu vyučování,
- kurikulum je plán učení,
- kurikulum je veškerá zkušenost žáka získaná ve škole,
- kurikulum zahrnuje učivo, vztahy učitele a žáků a prostředí,
- kurikulum je plánovaná a řízená učební zkušenost“ (Walterová, 1994, s. 15).

Podoby kurikula jsou popsány takto:

- „Doporučené kurikulum: dokument, který řeší základní koncepční otázky kurikula,
- předepsané kurikulum: oficiální dokument, který je závazný pro určité typy škol nebo pro celý vzdělávací systém,
- realizované kurikulum: to, co učitel skutečně realizuje ve třídě,
- podpůrné kurikulum: učebnice, časové dotace, zaměstnanci školy, vzdělávání učitelů, vybavení školy, které podporuje realizaci předepsaného kurikula,
- hodnotící kurikulum: soubor testů, zkoušek a dalších nástrojů měření,
- osvojené kurikulum: to, co se žáci skutečně naučí“ (Walterová, 1994, s. 16).

Maňák, Janík, Švec (2008, s. 16). Vysvětlují: Kurikulum vyrůstá a jeho konkrétní podoba vzniká z úrovně společenské kultury a jejích potřeb. Na začátku lidské společnosti šlo o poznatky zahrnující globální učení, přežití, civilizační rozvoj a dovednosti, to vedlo k poznání specializací, a tím vznikaly jednotlivé druhy oborů a z nich vzniklo zavedení vzdělávacích institucí. Život sám formoval jednotlivce, shrnutím rozsahu poznatků, které zažíval, a díky vědomí krystalizovaly nové okruhy. Postupně se začaly vyvíjet společenské vrstvy a hierarchie ty začaly diferencovat profese. V moderní společnosti se snažíme tyto rozdíly vyrovnávat a tím zpřístupnit vzdělání všem členům společnosti. Úkolem kurikula je krystalizovat a rozlišovat více a méně potřebné nebo důležité. Otázkou je, podle jakých stanov se kurikulum má diferencovat a kdo je k tomu kompetentní.

7 Školní vzdělávací program

„Školní vzdělávací program (ŠVP) je stěžejním pedagogickým dokumentem školy, na jehož základě škola realizuje vzdělávání v daném oboru vzdělávání. Je povinnou součástí dokumentace školy. Jedna škola musí zpracovat pro každý obor vzdělání, který nabízí, samostatný ŠVP. Jeho tvorba je plně v kompetenci ředitele školy, který je odpovědný jak za kvalitu dokumentu, tak především za úroveň jeho realizace“ (Votava, 2018, s. 42).

7.1 Školní vzdělávací program v České republice

Školní vzdělávací program je zpracován v souladu s rámcovým vzdělávacím programem pro určitý obor v platné legislativě. Vymezuje požadované kompetence absolventa, obsah a výsledek vzdělávání, didaktické postupy, materiální a organizační podmínky za účelem dosažení stanovených cílů vzdělávání v daném vzdělávacím programu. Rovněž i spolupráci se sociálními partnery. Ve školském rejstříku jsou zapsány všechny formy vzdělávání pro celé období a pro všechny ročníky. Musí splňovat další kritéria jako například: přehlednost, poskytovat potřebné informace o vzdělávání v daném programu a umožnit posouzení soulad s RVP. Dále vytvářet podmínky pro uplatnitelnost absolventů na trhu práce nejlépe dle daného regionu, umožňovat osobní rozvoj, vyjadřovat podporu celoživotního vzdělávání a v neposlední řadě i vytvářet podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (Školský zákon, 2022).

Charakteristika vzdělávacího programu: je stěžejní zejména pro učitele, nadřízené orgány, veřejnost a zájemce o vzdělávání. Obsahuje celkové pojetí vzdělávání v daném programu, vyjadřuje pedagogické kompetence, kterou škola uskutečňuje. Dále popisuje organizaci výuky, zejména praktického vyučování, způsob rozvoje hlavních kompetencí, začlenění průřezových témat a dalších vzdělávacích aktivit podporující záměr školy v daném ŠVP. Charakterizuje způsob a kritéria hodnocení žáků.

Učební osnovy a vzdělávací moduly: vyjadřují obsah a výsledky vzdělávání v jednotlivých předmětech v souladu s RVP. Jedna učební osnova může být použita pro obdobné ŠVP. Učební osnovy obsahují název, pojetí, popis cílů, klíčové

kompetence, průřezových témat a mezipředmětových vztahů. Popis strategií výuky a způsobu hodnocení. Předpokládané výsledky vzdělávání a orientační rozvržení do ročníků. Moduly obsahují: název, kód, pojetí, datum platnosti a charakteristiku vzdělávacího programu. Kritéria hodnocení, doporučené nebo plánované postupy, studijní literaturu. K jednomu vyučovacímu předmětu nebo vzdělávací disciplíně se může vztahovat několik modulů, proto je součástí k uspořádání vzdělávacích programů plán a přehled těchto modulů (Metodika tvorby, 2022).

7.2 Školní vzdělávací program na Slovensku

Školní vzdělávací program vychází z platné legislativy: zákon o výchově a vzdělávání. Vyhlášece o středních školách, seznamu studijních oborů a učebních oborů, kde je potřeba ověřovat speciální schopnosti, zpětné vazby zaměstnanců a státní školní inspekce. Dále nadnárodních partnerů a dlouhodobé analýzy výsledků vzdělávacího a výchovného procesu. Stát vydává školní vzdělávací programy ve spolupráci s těmito organizacemi a spolupracovníky. Cílem je příprava a vzdělávání kvalifikovaných pracovníků pro trh práce a přípravou na pokračující vzdělávání. Posláním školy je profesionální a kvalifikovaně poskytovat vzdělání, které žáka ve zvoleném oboru plnohodnotně připraví pro trh práce a na celoživotní vzdělávání. Formovat postoje, vést k dodržování lidských a etických principů. Výchova a vzdělávání vedou k emocionální zralosti žáka, etice a seberealizaci, jako vyjádření schopnosti převzít za sebe plnou zodpovědnost. Těž podporují osobní rozvoj a tvořivost nebo prohlubovat vztah k ochraně životního prostředí a environmentální výchově (245/2008 Z. z., 2022).

Charakteristika vzdělávacího programu: Vymezuje a dává prostor pro rozvoj ve vzdělávání na škole nejen v odborných ale i klíčových a obecných kompetencích. Největší důraz je kladen na rozvoj osobnosti studenta. Skladba odborných předmětů a všeobecně vzdělávacího plánu vychází z odborné a všeobecné složky vzdělávání. Školní vzdělávací programy jsou za vhodných podmínek přizpůsobovány žákům se speciálními vzdělávacími požadavky.

Učební osnovy a vzdělávací moduly: příprava ve školním vzdělávacím programu, zahrnuje teoretické vyučování a odborný výcvik. Zpravidla se střídá jeden týden

teoretického a jeden týden praktického vyučování. Klasifikace probíhá podle klasifikačního řádu, výsledky žáků se hodnotí průběžně (Štátny vzdelávací, 2022).

8 Srovnání Teoretické části

Odborné školství České republiky a Slovenska vychází z jednotné koncepce vzdělávání z doby, kdy byly obě republiky součástí společné federace. Po roce 1992, kdy se Československo rozdělilo na dva suverénní státy, se každá oblast školství začala vyvíjet samostatně. V obou zemích docházelo ke slučování více škol, čímž se snížil počet vzdělávacích institucí a tím i klesla nabídka jednotlivých oborů. V zásadě oba systémy disponují totožným členěním škol, jako např. střední odborné školy, střední odborná učiliště a gymnázia. Délka studia na jednotlivých školách zůstávala zachována, ale měnil se pohled na jednotlivé instituce. Střední odborná učiliště postupně vedla k navyšujícímu se úbytku studentů v jednotlivých oborech v důsledku snižování intervence ze strany státních institucí. Kompenzace deficitu oborů se v oblasti soukromého sektoru ukázala jako málo flexibilní. Řada soukromých odborných škol vykazovala i průkazný úbytek v míře kvality a střední odborné školy s nabídkou maturitních oborů získaly převahu nad učitelskými obory. Jedním z důvodů bylo zkrácení školní docházky o jeden rok a možnost pokračování studia na vysoké škole, pokud měl student zakončená studia maturitní zkouškou.

Komparace odborného vzdělávání mezi oběma státy stále více poukazuje na prohlubující se rozdíly v přístupu obou států k odbornému školství. Lze konstatovat, že Česká republika i Slovensko mají analogické pojetí v cílech odborného vzdělávání. Obě země shodně prezentují, jaká je jejich hlavní náplň a koho konkrétně oslovují při výběru studia v určitém segmentu vzdělávání. Střední odborné vzdělávání začíná na úrovni ISCED 3 a to jak v České republice, tak i na Slovensku. V obou případech následuje po absolvování povinné devítileté základní školní docházky. Oba státy nabízejí možnost začínat střední vzdělávání dříve, ale pod podmínkou absolvování devíti let v základním vzdělávání. V oblasti středního odborného vzdělávání se ukazují tendence jiného pojetí a uspořádání v kurikulárních dokumentech ze strany států a ministerstev, které mají za úkol tyto dokumenty kontrolovat a spravovat. Oba státy vymezují vzdělávání stejnými nebo podobnými výstupy. Jedním z hlavních rozdílů, je duální vzdělávání po vstupu Slovenska do Evropské unie. Vliv je patrný v provázanosti s podniky, ekonomickou sférou, hospodářským odvětvím, lokálními potřebami regionu a dalšími institucemi. Spolupráce probíhá v komunikaci mezi

jednotlivými sektory a vládními institucemi, které zastřešují podobu a průběh vzdělávání. Společně připravují nové kurikulární dokumenty, které odpovídají aktuální poptávce pracovních míst a uplatnění na trhu práce.

Vzdělávací instituce obou států jsou rozděleny do podobných skupin a nabízejí stejné druhy dosaženého vzdělání. Střední odborné školy a střední odborné učiliště zpravidla poskytují analogické členění a strukturu nabízených zkoušek a ukončení vzdělání v podobě výučních listů a maturitních zkoušek. Konzervatoře spadají u obou států k uměleckému typu vzdělání se zaměřením na stejné nabídky a celkový průběh výuky.

Důležitou součástí komparace nejen mezi Českou republikou a Slovenskem je mezinárodní spolupráce a vývojový trend v uznávání dosaženého vzdělání a kompetencí. Stává se nedílnou součástí moderního pojetí a propojení trhu práce jak mezi jednotlivými sousedními státy v určitém regionu, tak i v širším kontextu na evropské a celosvětové úrovni. Na národní úrovni došlo vytvořením těchto soustav a kvalifikací k zařazení jednotlivých oborů vzdělání do určitých skupin a podskupin. Dozvíme se, v jaké kategorii se nachází určitý obor jeho specifika, požadavky, finanční ohodnocení, zahrnují poptávku na trhu práce. Další obrovskou výhodou je mezinárodní uznávání těchto kvalifikací a kompetencí z hlediska volného pohybu osob v Evropském měřítku, tak v celosvětovém měřítku. Zařazení jednotlivých kvalifikací a kompetencí se tímto jasně definovalo do určených stupňů vzdělání a zařazení na trhu práce.

Rámcové vzdělávací programy připravuje stát za přímé asistence odborníků z oblasti pedagogiky, psychologie a trhu práce. V obou případech přímo podléhají a jsou schvalovány ministerstvem školství. Stanovují cíle výuky, strukturu vzdělávání a vytvářejí se pro každý obor samostatně. Zahrnuje specifika ohledně návaznosti na další pokračování ve studiu.

Ze školních vzdělávacích programů a jejich struktury vyplývá ucelený přehled závazných kroků a nařízení ze strany vlády a ministerstva školství o jejich vypracování, obsahu, kompetencí, výsledků vzdělávání a celkové struktury dokumentu. V České republice i na Slovensku podléhá školní vzdělávací program pravidlům a kritériím, která jsou stanovena v rámcovém vzdělávacím plánu.

PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část bakalářské práce bude analyzovat podobnosti a rozdíly mezi Českou republikou a Slovenskem, a sice v oblasti vzdělávání na středním odborném učilišti oboru zedník. Nezbytné informace k jejich komparaci vycházejí ze školních vzdělávacích programů. Obor zedník jsem k srovnání vybral z toho důvodu, že ho sám vyučuji a rovněž k možné inspiraci. V České republice jsem použil ŠVP: Střední škola polytechnická Brno, Jílová příspěvková organizace a Slovenské ŠVP: Stredná odborná škola, T. Vansovej 32, 971 01 Prievidza.

Česká republika obor zedník E a H, žáků celkem 2441, z toho dívek 10. Nově přijatých do 1. ročníku 951 z toho 1 dívka. Absolventů za rok 2020/21 405 z toho 4 dívky.

Slovensko obor zedník E a H, žáků celkem 809. Nově přijatých žáků do 1. ročníku 266.

9 Srovnání oboru zedník

9.1 Identifikační údaje vzdělávacího programu

Česká republika

Název a adresa školy: Střední škola polytechnická Brno, Jílová, příspěvková organizace, Jílová 164/36g, 639 00 Brno,

Zřizovatel: Jihomoravský kraj se sídlem v Brně, Žerotínovo náměstí 449/3, 601 82 Brno,

Název: Zedník,

Kód a název RVP: 36-67-H/01 Zedník,

Délka vzdělání: 3 roky,

Forma vzdělání: denní studium,

Stupeň vzdělání: střední odborné vzdělání s výučním listem,

Platnost ŠVP: od 1. 9. 2017 počínaje prvním ročníkem,

Slovensko

Název a adresa školy: Střední odborná škola sv. Jozefa Robotníka,

Saleziánska 18, 010 01 Žilina

Název školního vzdělávacího programu: Zedník,

Kód a název ŠVP: 36 stavebnictví, geodézie a kartografie,

Kód a název učebního oboru: 3661 H zedník,

Stupeň vzdělání: střední odborné vzdělání ISCED 3C,

Délka studia: 3 roky,

Vyučovací jazyk: slovenský,

Druh školy: církevní,

Forma studia: denní,

Datum schválení ŠkVP: 30. srpna 2013

Místo vydání: SOŠ sv. Jozefa Robotníka Žilina

Platnost ŠKVP: 01. září 2013 počínaje 1. ročníkem

Srovnáním identifikačních údajů lze objevit rozdíly v sestavení, patrně z důvodu jazykové diverzity se na Slovensku uvádí vyučovací jazyk. Stupeň vzdělání je identifikován dle EQF a kód v názvu učebního oboru zedník je také jiný 3661 H oproti 36-67-H/01 v České republice. Ostatní parametry se shodují.

9.2 Profil absolventa a uplatnění v praxi

Česká republika

Absolvent oboru zedník se uplatní jako zaměstnanec nebo zaměstnavatel ve stavebních firmách. Na základě získaných dovedností je schopen provádět základní zednické práce: zdění zdiva z různých materiálů, betonování, povrchové úpravy a přestavby budov. Dále může plnit speciální práce na stavbách – obkladačské práce, zateplování budov, sanace vlhkého zdiva, výstavba montovaných staveb.

Slovensko

Po nástupní praxi a zapracování je připraven samostatně provádět základní odborné technologické činnosti při realizaci staveb. Jako samostatný subjekt se může uplatnit při realizaci montáží, údržbě a rekonstrukcích staveb. Je manuálně zručný. Umí zhotovovat a montovat stavební konstrukce. Je schopen ve standardní kvalitě a obecně přijatelném estetickém vzhladu zrealizovat technologické postupy zednických postupů a povrchových úprav.

Srovnáním v oblasti uplatnění v praxi v obou zemích ukazuje odlišné kompetence: V České republice je směrodatný výčet manuálních dovedností, zatímco na Slovensku je rozhodující spíše o výčet kompetencí v oboru.

9.3 Podmínky pro přijetí ke studiu

Česká republika

- Splnění povinné školní docházky nebo úspěšné ukončení základního vzdělání před splněním povinné školní docházky,

- Splnění podmínek přijímacího řízení prokázáním vhodných schopností, vědomostí, zájmů,
- Splnění podmínek zdravotní způsobilosti uchazečů o studium, které jsou stanoveny vládním nařízením.

Slovensko

- Úspěšné ukončení 9. ročníku ZŠ,
- Zdravotní způsobilost uchazeče,
- Písemný souhlas rodičů s katolickou výchovou a respektování této linie studentům,
- Pohovor s přijímací komisí,
- Pořadí uchazečů je stanoveno podle počtu dosažených bodů,
 - prospěch z předmětů (SJL, CJ, D, Z, M, Pr, F, Ch) ročníků 6. - 9.
 - výsledky testování 9,
 - úspěšný řešitel olympiád – vítěz soutěží okr. kol (sportovní, kulturní),
 - návštěva církevní ZŠ,
 - zájem o školu,
 - snížená známka z chování uvedená na přihlášce (odpočet bodů).
- Přijetí stravovacího a docházkového systému školy je prostřednictvím ISIC karty,
- Podmínkou přijetí je získání kladného počtu bodů.

Srovnáním se dozvídáme o stejných základních požadavcích ohledně splněné školní docházky a zdravotní způsobilosti. Výčet požadavků na přijetí do studia oboru zedník na Slovensku je rozšířen o písemný souhlas rodičů, náboženskou orientaci a bodové vstupní ohodnocení.

9.4 Dny otevřených dveří

Na obou odborně vzdělávacích školách, které jsem se rozhodl komparovat, probíhá den otevřených dveří v předem stanovených termínech a slouží jako předváděcí akce školy za účelem zvýšení počtu nových žáků do prvního ročníku studia. Probíhají ukázky základních zednických prací a dovedností. Potenciální zájemci o studium si přicházejí prohlédnout školu a její zázemí. Rovněž dostávají doplňující informace ke

studiu. Dny otevřených dveří probíhají v obou případech v odpoledních hodinách nebo o víkendu a jsou rozdělené do několika skupin. V dílnách a prostorech odborného výcviku ukazují mistři zázemí a asistují studentům vyšších ročníků studia při jejich názorných realizacích. V prostorách školy rovněž probíhá ukázka teoretické výuky, kde je obvykle přítomen budoucí třídní učitel daného oboru.

9.5 Učební plán

Srovnání jednotlivých učebních plánů vykazuje spíše podobnosti. Nepatrné rozdíly jsou ovšem průkazné v zastoupení jednotlivých předmětů i hodinových dotací. V České republice převažuje výuka s vyšším počtem hodin zejména u obecných předmětů, a to zejména v matematice, Českém jazyce a občanské nauce. Na Slovensku se průkazně dává větší prostor cizím jazykům a tělesné výchově. Celková dotace na všeobecné předměty v České republice je 28 hodin týdně, oproti 26,5 hodinám na Slovensku. Odborným předmětům se opačně více hodin věnuje na Slovensku. Odvětví suché výstavby je zahrnuto v oboru zedník, zatímco v České republice je realizováno jako samostatný obor. Celková dotace na odborné vyučovací předměty s praktickým vyučováním je 69 hodin týdně v České republice, zatímco na Slovensku 72,5 hodin. Specifickým prvkem jsou na Slovensku účelové kurzy, které jsou povinnou součástí učebního plánu.

Odborný výcvik navštěvují žáci každý druhý týden, v prvním ročníku šest hodin denně. V druhém ročníku v České republice sedm hodin denně, na Slovensku šest hodin denně. Ve třetím ročníku shodně sedm hodin denně.

V případě malého počtu žáků probíhá výuka ve sloučených třídách, dohromady se skládají obory zedník, malíř a suchá výstavba. Všeobecné předměty probíhají sloučeně, odborné předměty a praktické vyučování probíhají rozděleně podle cílového zaměření v oboru.

9.6 Kompetence

Komunikativní kompetence: V České republice se spíše jedná o obecné spisovné vyjadřování, jak se prezentovat s nadřizenými a na úřadech, umět komunikaci

písennou. Formulovat správně své požadavky, umět naslouchat, srozumitelně a souvisle formulovat své myšlenky.

Na Slovensku se klade důraz na cizí jazyky umět je použít v životních a pracovních situacích. Umět formulovat jednoduché myšlenky, orientovat se ve slovnících a kulturách cizojazyčných zemí.

Personální kompetence: v České republice jsou uchopitelná jako rozvoj sebe sama. Naproti tomu na Slovensku jde o prosazování se pomocí cílů a svých rozhodnutí.

Sociální kompetence: jsou podobné u obou srovnávaných programech.

Kompetence k řešení problémů: V České republice spíše projevuje jako spoléhání na sebe sama. Na Slovensku se dá vysvětlit jako zdůvodňování svých postojů a názorů.

Kompetence k využití ICT: Oba státy uplatňují stejná kritéria a nároky.

Matematické kompetence: Vzájemně se překrývají v nárocích na jejich použití.

Kompetence k pracovnímu uplatnění: Rozdíly v kritériích pro uplatnění na trhu práce. V České republice je dominantní kladný vztah k práci a oboru, základním vědomostem a přehledu o podnikání, dovednosti a zručnost. Na Slovensku je dominantní celková znalost v oboru a personální pojetí s doplněním o dovednosti a zručnost.

9.7 Reprezentace školy a exkurze

Obě školy se pravidelně účastní vědomostních olympiád například v Anglickém a v Německém jazyce. Dále i sportovních turnajů například ve fotbale, stolním tenise a atletice. Dále i reprezentativních akcí v rámci propagace řemesla. Existují i odborné soutěže, kde žáci realizují zadaný úkol. Tato akce obvykle trvá asi tři dny a učňové soutěží ve zdění, omítání a obkládání, úkol provádějí samostatně dle nákresových pozic. Na všech akcích asistují učitelé odborného výcviku, kteří bývají členy komisí k vyhodnocení dosažených výsledků. Posláním těchto akcí je zviditelnění a prezentace dobrého jména školy.

Obě školy, česká i slovenská, se účastní exkurzí do podniků, jejichž zaměřením je obor zedník. Studenti jsou zde osloveni k případné spolupráci už v době vzdělávání, nebo po jeho absolvování. Exkurze probíhají konkrétně k jednotlivým tématům z učebního

plánu. Tyto exkurze vyhledávají a realizují jak mistři odborného výcviku, tak i učitelé teorie.

9.8 Ukončení vzdělávání a závěrečná zkouška

Střední vzdělání se ukončuje závěrečnou zkouškou, ta se skládá z písemné části, z praktické části (z odborného výcviku) a ústní části.

Písemná zkouška zahrnuje učivo odborných předmětů: odborné kreslení, přestavby budov, materiály a technologie.

Praktická zkouška zahrnuje učivo předmětu odborný výcvik.

Ústní zkouška zahrnuje učivo z předmětů: odborné kreslení, přestavby budov, materiály, technologie, občanská nauka, ekonomika.

Rozdíl je u odborných předmětů a praktické části závěrečné zkoušky. V České republice se otázky a témata zkoušek zpracovávají a jsou v kompetenci státní instituce, do školy se přiváží v zapečetěných schránkách a za dohledu jsou předány určené osobě, která za ně přebírá zodpovědnost. Na Slovensku tyto témata a otázky sestavují učitelé odborných předmětů a mistři praktického vyučování.

Průběh písemné části závěrečné zkoušky je podobný v obou porovnávaných zemích. Obě školy mají zkoušku složenou z totožných předmětů, hodnocení má stejná kritéria. Na písemnou zkoušku mají shodně interval jedné hodiny. V lavici nesmí sedět dva studenti, ale pouze jeden. Na stole mohou být jen psací potřeby. Zakázáno je používání telefonu, tabletu, hodinek a dalších zařízení, které mohou poskytovat vzdálenou pomoc (internet či konzultace s jinou osobou).

U ústní zkoušky je časová dotace obdobná, zkouška a příprava odpovídá stejným parametrům. Závěrečnou otázku si vylosuje sám student a na přípravu má patnáct až dvacet minut, kde si vypracovává své poznámky. Poté předstupuje před komisi, kde prezentuje své výsledky celých studií.

U odborného výcviku na Slovensku je různá podle skutečnosti, jestli žák vykonává odborný předmět ve školním zařízení nebo v duálním systému v tom případě praktickou zkoušku vykonává mimo školu na sjednaném pracovišti. Na zkoušku mají žáci dotaci tří pracovních dní. V případě technologických přestávek

u specializovaných pracovních úkolů se praktická zkouška prodlužuje až na jeden měsíc.

10 Vlastní doporučení

V oblasti učebních oborů, kterým se sám profesně věnuji, bych zohlednil zejména jeden negativní jev českého systému odborného vzdělávání. Na základě osobní zkušenosti mohu konstatovat, že se praktická výuka od doby svých vlastních studií značně změnila. Studenti se v masové míře vrací zpět do škol, a to jak v rámci studijní praxe, tak i v případě absolventů, kteří usilují o začlenění do pracovního procesu bezprostředně po ukončení studií. Tento negativní efekt se mnohem více ukazuje ve větších podnicích, než v malých nebo rodinných firmách, kde je uplatnění absolventů o něco vyšší. Na základě vlastní osobní zkušenosti se nejedná pouze o obor zaměřený na zednické práce, ale tento negativní jev lze vysledovat v celé oblasti řemeslné činnosti. Studenti či absolventi si opakovaně stěžují, že jsou ve firmách úkolováni pouze na podřadné pomocné práce. Rovněž nedostávají příležitost zdokonalovat se ve svém oboru, což se průkazně ukazuje na tom, že svou činnost neovládají, nebo ji ovládají v nedostatečné míře. V průběhu řady let jsem si též ověřil, že spolu s tím se negativně projevuje i nedodržování pracovních i technologických postupů. Tento sestupný trend zcela jistě způsobuje vysoký časový deficit ze strany zaměstnavatele, což se odráží do nižší kvality výsledné práce. Viníkem je asi uspěchaná doba, která se fixuje především na aktuální finanční zisk a mírou profesní seberealizace se stává kvantita odvedené práce na úkor její kvality. Mladí absolventi ovšem potřebují časovou průpravu na zlepšení své činnosti. Například mladí lékaři též podstupují několikaletý atest, který se stává nezbytným průvodním procesem na počátku jejich klinické praxe. Další příčinou celkového zhoršení je i absence učitelů odborného výcviku, kteří by žákům věnovali dostatečný čas a učili by je správným postupům. Ve firmách zpravidla touto kvalifikací nikdo nedisponuje a ani v nich není snaha tento prostor vytvářet. Východiskem by mohla být náležitá úprava legislativy, která by ze zákona přidělovala do firem odborné asistenty, kteří by spolupracovali i s jednotlivými školami. Tento model byl uplatňován v minulosti, a podle mého názoru se velmi dobře osvědčil.

ZÁVĚR

Rozpad Československa v roce 1992 vedl k vytvoření dvou suverénních států. Součástí tohoto rozsáhlého procesu se stalo i vytvoření dvou samostatných systémů odborného vzdělávání. Na základě poznatků, včetně analýzy zdrojů uvedených v bakalářské práci, je možné dojít k následným závěrům:

1. Oba systémy jsou analogické, protože vycházejí ze společné původní koncepce.
2. Slovenský odborný vzdělávací systém je rozmanitější, ale z hlediska popisu kompetenční stratifikace značně obsáhlejší. To umožňuje vyšší míru alternativ v oblasti odborného vzdělávání, čímž se ovšem zvyšují nároky na funkčnost celého vzdělávacího aparátu.
3. Z hlediska flexibility obou systémů je na tom Slovenská republika lépe, protože její menší rozloha a nižší počet obyvatel klade vyšší nároky na to, aby si studenti v oblasti odborného vzdělávání více osvojovali znalost cizích jazyků.
4. Česká republika vykazuje značné deficity v participaci odborného vzdělávacího systému v součinnosti s výrobními podniky. To lze doložit i statisticky viz tabulky.
5. Z geografického hlediska má výhodu Česká republika, protože na rozdíl od Slovenska je pevnou součástí německého trhu, který je patrně největší v EU.

Závěry mé bakalářské práce vybízí k dalším tématům v oblasti odborného vzdělávání. Velmi aktuální by bylo téma prohlubování spolupráce mezi oběma regiony (tj. Slovenska a naší republiky). Zajímavá je i myšlenka nadnárodní organizace, ovšem nikoli ve smyslu Evropské unie, ale ve formě striktní bilaterální spolupráce na základě původního uspořádání v letech 1918-1992.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

MONOTEMATICKÉ PUBLIKACE

ADAMEC, Petr a kol. *Vybrané kapitoly soudobých témat odborného vzdělávání*. Vydání: první. Praha: Powerprint, 2021. 204 stran. ISBN 978-80-7568-401-1.

ČEPELOVÁ, Slávka. *Postoje učitelov profesijných (odborných) predmetov v stredných odborných školách k inkluzívnemu vzdelávaniu*. Vydanie: prvé. Týn nad Vltavou: Nová Forma, 2020. 176 stran. ISBN 978-80-7612-284-0.

HORECKÝ, Jan et al. *Pracovní podmínky ve školství s akcentem na odměňování*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. 123 stran. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity; svazek č. 575 . Řada teoretická. Scientia = Acta Universitatis Brunensis. Iuridica vol. 575. Scientia. ISBN 978-80-210-8425-4. Dostupné také z: <https://is.muni.cz/repo/1375226>.

JŮVA, Vladimír et al. *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2001. 118 s. ISBN 80-85931-95-8.

KORBEL, Václav a MŮNICH, Daniel. *Společenský status učňovského vzdělávání v České republice: vývoj posledních 15 let a srovnání se zahraničím*. Praha: Národohospodářský ústav AV ČR, v.v.i., 2021. 56 stran. Studie; 1/2021. ISBN 978-80-7344-570-6. Dostupné také z: https://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Studie_1_2021_Ucnovske_skolstvi/IDEA_Studie_1_2021_Ucnovske_skolstvi.html#p=1.

MAŇÁK, Josef, JANÍK, Tomáš a ŠVEC, Vlastimil. *Kurikulum v současné škole*. 1. vyd. Brno: Paido, 2008. 127 s. Pedagogický výzkum v teorii a praxi; sv. 12. ISBN 978-80-7315-175-1.

PRŮCHA, Jan, ed. *Pedagogická encyklopedie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. 935 s. ISBN 978-80-7367-546-2.

PRŮCHA, Jan. *Odborné školství a odborné vzdělávání: fungování systému, problémy praxe a výzkum*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. 193 stran. ISBN 978-80-7598-158-5.

PRŮCHA, Jan. *Vzdělávací systémy v zahraničí: encyklopedický přehled školství v 30 zemích Evropy, v Japonsku, Kanadě, USA*. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2017. 319 stran. ISBN 978-80-7552-845-2.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. 395 s. ISBN 978-80-7367-647-6.

SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. Vyd. 1. Praha: ISV, 1999. 292 s. Pedagogika. ISBN 80-85866-33-1.

SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. 2., rozš. a aktualiz. vyd., [V nakl. Grada] vyd. 1. Praha: Grada, 2007. 322 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1821-7. Dostupné také z: <https://www.bookport.cz/kniha/obecna-didaktika-109>.

VOTAVA, Jiří. *Teoretické základy didaktiky: pro střední odborné vzdělávání*. Vydání první. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Institut vzdělávání a poradenství, 2018. 112 stran. ISBN 978-80-213-2859-4.

WALTEROVÁ, Eliška. *Kurikulum: Proměny a trendy v mezinárodní perspektivě*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1994. 185 s. ISBN 80-210-0846-6.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

Česká-republika: Organizace vzdělávání v konzervatoři (Umělecké vzdělávání) | Eurydice. [online]. Copyright © [cit. 13.02.2022]. Dostupné z: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/organisation-conservatoires-arts-education-4_cs#6_4_1_Typy_instituci

Česká-republika: Organizace vzdělávání ve středních školách – vyšší sekundární vzdělávání | Eurydice. [online]. Copyright © [cit. 13.02.2022]. Dostupné z: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/organisation-upper-secondary-education-4_cs

Česká-republika: Vyšší sekundární vzdělávání a postsekundární neterciární vzdělávání (Střední vzdělávání) | Eurydice. [online]. Copyright © [cit. 13.02.2022]. Dostupné z: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/upper-secondary-and-post-secondary-non-tertiary-education-7_cs

EQF, Národní pedagogický institut České republiky (dříve Národní ústav pro vzdělávání). *Národní pedagogický institut České republiky (dříve Národní ústav pro vzdělávání)* [online]. Copyright © 2001 [cit. 26.02.2022]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/eqf>

Evropský rámec kvalifikací | Europass. *301 Moved Permanently* [online]. Copyright © [cit. 13.02.2022]. Dostupné z: <https://europa.eu/europass/cs/european-qualifications-framework-eqf>

Metodika tvorby ŠVP SOŠ a SOU, Národní pedagogický institut České republiky (dříve Národní ústav pro vzdělávání). *Národní pedagogický institut České republiky (dříve Národní ústav pro vzdělávání)* [online]. Copyright © [cit. 15.02.2022]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/320/>

Národní soustava kvalifikací, MŠMT ČR. *MŠMT ČR* [online]. Copyright ©2013 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/narodni-soustava-kvalifikaci>

Návrh nových opatření na podporu odborného vzdělávání, MŠMT ČR. *MŠMT ČR* [online]. Copyright ©2013 [cit. 09.03.2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/stredni-vzdelavani/navrh-novych-opatreni-na-podporu-odborneho-vzdelavani>

Oborová struktura žáků v SŠ a VOŠ | Infoabsolvent.cz. *Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce | Infoabsolvent.cz* [online]. Copyright ©2013 [cit. 09.03.2022]. Dostupné z: <https://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/0-0-02/Oborova-struktura-zaku-v-SS-a-VOS?Oblast=1&dv=26&so=41&p=1¶mName=so>

Odborné vzdelávanie a príprava - ŠIOV - štátny inštitút odborného vzdelávania. *Štátny inštitút odborného vzdelávania - ŠIOV - štátny inštitút odborného vzdelávania* [online]. Copyright © 2022 ŠIOV [cit. 15.02.2022]. Dostupné z: <https://siov.sk/vzdelavanie/odborne-vzdelavanie-a-priprava/>

Pro vzdělávání - Duální odborné vzdělávání na Slovensku. *Pro vzdělávání – ČLÁNKY* [online]. Copyright © [cit. 29.11.2021]. Dostupné

z: <http://provzdelavani.nuv.cz/clanky/ze-zahranici/dualni-odborne-vzdelavani-na-slovensku>

Rámcové učební plány a vzdělávací standardy | Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. Domov | *Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky* [online]. Copyright © [cit. 13.02.2022]. Dostupné z: <https://www.minedu.sk/ramcove-ucebne-plany-a-vzdelavacie-standardy/>

RVP – Rámcové vzdělávací programy – edu.cz. *edu.cz – Jednotný metodický portál MŠMT* [online]. Copyright © 2020 [cit. 20.02.2022]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/>

SoŠ sv. Jozefa Robotníka, Slezská 18, 010 01 Žilina. Jedná se o interní dokument školy, který jsem měl k dispozici.

Soustava oborů vzdělání | Infoabsolvent.cz. *Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce* | *Infoabsolvent.cz* [online]. Copyright © [cit. 13.02.2022]. Dostupné z: <https://www.infoabsolvent.cz/Rady/Clanek/7-3-12/Soustava-oboru-vzdelani>

Statistická ročenka školství – Výkonové ukazatele do roku 2020/21, MŠMT ČR. *MŠMT ČR* [online]. Copyright ©2013 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/statisticka-rocenka-skolstvi-vykonove-ukazatele-do-roku-2020>

Střední škola polytechnická, Brno, Jílová, příspěvková organizace. Jedná se o interní dokument školy, který jsem měl k dispozici.

Školský zákon ve znění účinném ode dne 1. 2. 2022, MŠMT ČR. *MŠMT ČR* [online]. Copyright ©2013 [cit. 27.02.2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/dokumenty/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-ode-dne-1-2-2022>

Štatistická ročenka - súhrnné tabuľky - CVTI SR. *Hlavná stránka - CVTI SR* [online]. Copyright © [cit. 15.02.2022]. Dostupné z: https://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedeckakniznica/informacie-o-skolstve/statistiky/statisticka-rocenka-publikacia/statisticka-rocenka-suhrnne-tabulky.html?page_id=9603

Štátny vzdelávací program, školský vzdelávací program | Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. Domov | *Ministerstvo školstva, vedy, výskumu*

a športu Slovenskej republiky [online]. Copyright © [cit. 15.02.2022]. Dostupné z: <https://www.minedu.sk/statny-vzdelavaci-program-skolsky-vzdelavaci-program/>

Výchova a vzdelávanie v stredných školách | Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. *Domov | Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky* [online]. Copyright © [cit. 13.02.2022]. Dostupné z: <https://www.minedu.sk/vychova-a-vzdelavanie-v-strednych-skolach/>

29/1984 Sb. Školský zákon. *Zákony pro lidi - Sbirka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 15.02.2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1984-29#cast3>

29/1984 Zb. - Zákon o sústave základných a stredn... - SLOV-LEX. [online]. Copyright © [cit. 13.02.2022]. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1984/29/20070901.html#predpis.cast-tretia>

61/2015 Z. z. Zákon o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov | Aktuálne znenie. *Zbierka zákonov, právne predpisy, oblasti práva, register častok* [online]. Copyright © [cit. 08.03.2022]. Dostupné z: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2015-61>

245/2008 Z. z. Školský zákon | Aktuálne znenie. *Zbierka zákonov, právne predpisy, oblasti práva, register častok* [online]. Copyright © [cit. 13.02.2022]. Dostupné z: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2008-245>

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulka 1: Střední odborné vzdělávání Česká republika 2020-2021	18
Tabulka 2: Střední odborné vzdělávání Slovensko 2020–2021	19
Tabulka 3: Evropský rámec kvalifikací	30
Graf 1: Vývoj počtu žáků přijatých do 1. ročníku vzdělání	26

